

DOI 10.37491/UNZ.77.3
УДК 347.191:347.626

Наталія ВІНТОНЯК¹

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ПОДРУЖЖЯ

Дослідженню теоретичних і практичних проблем, що виникають у зв'язку з набуттям одним з подружжя корпоративних прав у науковій літературі, приділяється значна увага, однак необхідність детального з'ясування окремих питань корпоративних прав подружжя не втрачає своєї актуальності. Це пов'язано з тим, що подружжя дуже часто передає майно, що належить їм на праві спільної сумісної власності, як вклад до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу (товариства з обмеженою відповідальністю, приватного підприємства тощо). Для того з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу, право власності (речове право) на майно, що передається у статутний капітал юридичної особи корпоративного типу, трансформується в суб'єктивне корпоративне право. Для того з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу, таке право трансформується у право вимоги, яке надає йому можливість отримання певних сум, у тому числі компенсації за передані об'єкти права спільної сумісної власності. Здійснено аналіз судової практики щодо присудження компенсації одному з подружжя у випадку, якщо майно, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності передане як вклад до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу. Зроблено висновок, що у правових позиція су-

¹ кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України (м. Київ),
vintonyak.natalia@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-1666-4437>.

дів є декілька підходів до визначення компенсації одному з подружжя. Зокрема той з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу, має право вимагати: 1) виплати компенсації частини майна, яке належало подружжю на праві спільної сумісної власності та було передане до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу; 2) виплати компенсації частини вартості частки у статутному капіталі того з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу. При цьому право на компенсацію вартості частини майна виникає в іншого з подружжя тільки в тому випадку, якщо майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності було передане до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу без згоди іншого з подружжя та всупереч інтересам сім'ї. Такий критерій буде визначальним під час прийняття рішення щодо права іншого з подружжя на отримання компенсації вартості частини майна.

Ключові слова: корпоративні права, спільна сумісна власність подружжя, компенсація, вартість частини майна, вартість частки.

Окремі питання поділу майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності, переданого як вклад до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу, не втрачають своєї актуальності. Крім того, судова практика є неоднозначною у своїх підходах щодо визначення компенсації тому з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу, однак передав об'єкти права спільної сумісної власності до статутного капіталу.

Окремі питання корпоративних прав подружжя досліджувалися у працях Т. В. Боднар, В. А. Васильєвої, О. В. Дзери, І. В. Жилінкової, В. М. Кравчука, З. В. Ромовської, І. В. Спасибо-Фатєєвої та інших вчених.

Метою статті є здійснення аналізу окремих питань судової практики, що виникають під час поділу майна подружжя та набуття одним із них статусу учасника юридичної особи корпоративного типу. Маємо на меті дослідити правові підходи до виплати компенсації одному з подружжя у випадку, якщо майно, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності, передане як вклад до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

У результаті передання як вкладу до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу майна, що перебуває в подружжя на праві спільної сумісної власності, корпоративних прав набуває тільки той з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу, оскільки корпоративні права є суб'єктивними правами учасників юридичних осіб корпоративного типу [1, с. 86]. Інший з подружжя таких прав не отримує, однак набуває право вимоги, згідно з яким має право звернутися з вимогою до іншого з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу щодо виплати певних сум, що належать йому згідно із законом та/або договором.

Право вимоги надає тому з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу виплати певних сум, у тому числі компенсації. У судовій практиці є різна правова позиція про присудження компенсації одному з подружжя у випадку, якщо майно, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності, передане як вклад до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

У постанові від 3 липня 2013 р. Верховний Суд України у справі № 6-61ц13 за позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі висловив таку правову позицію: *«З моменту внесення грошових коштів до статутного капіталу господарського товариства вони є власністю самого товариства, зазначені спільні кошти (майно) подружжя втрачають ознаки об'єкта права спільної сумісної власності подружжя. Право на компенсацію вартості частини коштів виникає в іншого подружжя лише щодо спільних коштів, а не статутного капіталу, при цьому лише в тому разі, коли спільні кошти всупереч ст. 65 СК України були використані одним із подружжя саме для внесення вкладу до статутного капіталу»* [2].

Згідно з п. 28 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства під час розгляду справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» № 11 від 21 грудня 2007 р., виходячи зі змісту ч.ч. 2, 3 ст. 61 СК України, якщо вклад до статутного фонду господарського товариства зроблено за рахунок спільного майна подружжя, в інтересах сім'ї, той із подружжя, хто не є учасником товариства, має право на поділ одержаних доходів.

У разі використання одним із подружжя спільних коштів усупереч ст. 65 СК України інший із подружжя має право на компенсацію вартості його частки.

П. 22, 30 цієї постанови визначено, що вартість майна, що підлягає поділу, визначається за погодженням між подружжям, а за недосягнення згоди — виходячи з дійсної його вартості на час розгляду справи.

У випадку, коли під час розгляду вимоги про поділ спільного сумісного майна подружжя буде встановлено, що один із них здійснив його відчуження чи використав його на свій розсуд проти волі іншого з подружжя і не в інтересах сім'ї чи не на її потреби або приховав його, таке майно або його вартість враховується під час поділу [3].

Якщо виходити з ст. 65 СК України та судової позиції, то право на компенсацію в іншого з подружжя буде виникати лише у тому випадку, якщо буде доведено, що:

— майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності, було передане як вклад до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу без згоди іншого з подружжя;

— майно, є що об'єктом права спільної сумісної власності було передане як вклад до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу всупереч інтересам сім'ї.

У справі № 490/1408/15-ц про поділ майна подружжя Верховний Суд у складі колегії суддів першої судової палати Касаційного цивільного

суду в постанові від 7 травня 2019 р. зазначив, що у сімейному законодавстві діє презумпція спільності майна подружжя, при цьому вона стосується всього обсягу майнових прав подружжя, реалізуючи які, вважається, що кожен із подружжя діє за згодою другого та виключно в інтересах сім'ї. Спростувати цю презумпцію може сторона, яка надає докази протилежного, що мають відповідати вимогам належності та допустимості (ст.ст. 58, 59 ЦПК України), і це є її процесуальним обов'язком (ст.ст. 10, 60 ЦПК України) [4].

У справі № 592/11201/13-ц за позовом про визнання договору недійсним та визнання права власності на частину житлового будинку, один з подружжя звернувся з указаним позовом, посилаючись на те, що житловий будинок без його згоди був переданий до статутного капіталу товариства. Вищий спеціалізований суд України в ухвалі від 22 червня 2017 р. вказав таке: «У разі використання одним із подружжя спільних коштів у супереч ст. 65 СК України, інший із подружжя має право на компенсацію вартості його частки.

Скасовуючи рішення районного суду та відмовляючи у задоволенні позову, апеляційний суд, правильно застосувавши положення ст.ст. 61, 65 СК України, ст.ст. 1, 12 Закону України «Про господарські товариства», на підставі поданих сторонами доказів, які належним чином оцінені (ст. 212 ЦПК України), дійшов обґрунтованого висновку про те, що з внесенням спірного майна до статутного фонду товариства, жилий будинок перестав бути об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, а тому за позивачем не може бути визнане право власності на його частину. При цьому він не позбавлений права звернутися до суду із позовом про компенсацію вартості його частки у цьому будинку» [5].

Водночас згідно з ч.ч. 4, 5 ст. 71 СК України присудження одному з подружжя грошової компенсації замість його частки у праві спільної сумісної власності на майно, зокрема на житловий будинок, квартиру, земельну ділянку, допускається лише за його згодою, крім випадків, передбачених Цивільним кодексом України. Присудження одному з подружжя грошової компенсації можливе за умови попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду. З цього приводу Верховний Суд у складі суддів першої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 27 лютого 2019 р. у справі № 463/7011/16-ц про поділ майна подружжя зазначив, що «за відсутності такої згоди присудження грошової компенсації може мати місце з підстав, передбачених ст. 365 ЦК України, за умови звернення подружжя (одного з них) до суду з таким позовом (ст. 11 ЦК України) та попереднього внесення на депозитний рахунок суду відповідної грошової суми.

У випадку, коли один із співвласників погодився отримати грошову компенсацію замість своєї частки в спільному майні, а інша сторона не погодилася її добровільно виплачувати з будь-якої причини, зацікавлений в одержанні замість своєї частки у майні грошової компенсації співвласник звертається до суду із позовом на підставі ст. 364 ЦК України» [6].

Водночас у правових позиціях судових інстанцій йде мова не тільки про виплату компенсації частини майна, що передане до статутного капіталу, а й про виплату частини вартості частки того з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу.

У справі № 179/130/13-ц про поділ майна подружжя та визнання права власності Верховний Суд України у складі колегії першої судової палати Касаційного цивільного суду в постанові від 12 березня 2020 р. зазначив: *«Якщо один з подружжя є учасником господарського товариства і вносить до його статутного капіталу майно, придбане за рахунок спільних коштів подружжя, то таке майно переходить у власність цього товариства, а в іншого з подружжя право власності на майно (тобто речове право) трансформується в право вимоги (зобов'язальне право), сутність якого полягає у праві вимоги виплати половини вартості частки у майні товариства в разі поділу майна подружжя»* [7].

Аналогічної позиції дотримується Верховний Суд у складі колегії суддів першої судової палати Касаційного цивільного суду в постанові від 8 травня 2019 р. у справі № 683/886/16-ц за позовом про поділ майна подружжя: *«Вклади, внесені під час перебування у шлюбі одним з подружжя, який є учасником господарського товариства, до статутного капіталу цього товариства за рахунок спільних коштів подружжя, стають власністю цього товариства, а право іншого з подружжя на спільне майно трансформується в інший об'єкт — право вимоги на виплату частини вартості частки учасника у статутному капіталі товариства»*.

Згідно з ч. 8 ст. 24 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» *вартість частки учасника визначається виходячи з ринкової вартості сукупності всіх часток учасників товариства пропорційно до розміру частки такого учасника»* [8].

І. В. Жилінкова з цього приводу зазначає, що хоча другий з подружжя не має прав щодо цієї частки, оскільки він не є учасником товариства, вартість цієї частки повинна бути включена до вартості спільного майна подружжя, яке підлягає поділу. З урахуванням вартості частки має здійснюватися поділ подружнього майна. Якщо є можливість, під час поділу майна подружжя інтереси другого з них повинні задовольнятися за рахунок іншого майна (не частки в майні товариства). Головне, щоб вартість іншого майна відповідала його частці в праві спільної власності подружжя [9, с. 6].

На думку В. А. Васильєвої, належність права вимоги дає можливість не вимагати виплати половину вартості частки чи прибутку, а оцінити все майно підприємства, і зазвичай грошова оцінка істотно різниця від вартості першопочаткової частки [10, с. 13].

Право вимоги надає тому з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу виплати певних сум, у тому числі компенсації. З урахуванням судової практики можна дійти висновку, що той з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу, може вимагати виплати компенсації частини майна, яке належало подружжю на праві спільної сумісної власності та було передане до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу або ж компенсації час-

тини вартості частки у статутному капіталі того з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу.

Водночас різні правові позиції судів не сприяють виробленню єдиної практики у спорах, що стосуються поділу майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, переданого до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

Список використаних джерел

1. *Вінтоняк Н. Д.* Правовий режим корпоративних прав подружжя. Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 213 арк.
2. Постанова Верховного Суду України від 03.07.2013 р. у справі № 6-61цс13 за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, товариства з обмеженою відповідальністю «Сумське АТП-15927», ОСОБА_3, ОСОБА_4 про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/370424N>.
3. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://bit.ly/2OmNkGp>.
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів першої судової палати Касаційного цивільного суду від 07.05.2019 р. у справі № 490/1408/15-ц за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про поділ майна подружжя. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/3jw5p0e>.
5. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22.06.2017 р. у справі № 592/11201/13-ц за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3, товариства з обмеженою відповідальністю «Аріадна Суми ЛТД» про визнання угоди недійсною та визнання права власності на S частину житлового будинку. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/3rBWq0b>.
6. Постанова Верховного Суду у складі суддів першої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.02.2019 р. у справі № 463/7011/16-ц за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про поділ майна подружжя. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/3aJvLI4>.
7. Постанова Верховного Суду України у складі колегії суддів першої судової палати Касаційного цивільного суду від 12.03.2020 р. за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, товариства з обмеженою відповідальністю «Бондарево» про поділ майна подружжя та визнання права власності. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/2LA4v6d>.
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів першої судової палати Касаційного цивільного суду від 08.05.2019 р. у справі № 683/886/16-ц за позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_2, ТОВ «Лідер ВМС», ТОВ «Платон СВ» про поділ майна подружжя. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/3rBWz3J>.
9. *Жилінкова І. В.* Корпоративні правовідносини в аспекті подружніх. *Юридичний вісник України*. 2008. № 3. С. 6–7.
10. *Васильєва В. А.* Спільна сумісна власність подружжя і корпоративні права. *Корпоративні правочини* : зб. наук. пр. за матер. Всеукр. на-

ук.-практ. конф. (27–28 вересня 2013 р., м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ, 2013. С. 8–14.

Надійшла до редакції 09.04.2020

Nataliia VINTONYAK

The Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of NALS of Ukraine

Separate Issues Regarding Corporate Rights of the Spouses

Even though theoretical and practical problems that arise due to acquiring corporate rights by one of the spouses have been widely investigated in the scientific literature, certain aspects regarding corporate rights of the spouses remain relevant and require more in-depth research. It is due to the fact that quite often the spouses invest their marital property in the authorized capital of a corporate entity (for example, a Limited Liability Company (LLC) or a Private Company). For one of the spouses who is a company shareholder, the right to property, which is being contributed to the authorized share capital of the corporation, becomes corporate right. For the other spouse, the mentioned above rights become claim rights, which enable them to later obtain certain sums of money, including compensation for marital property objects invested in the authorized capital of a corporate entity. In this article the author analyzes the judicial practice that regards awarding compensation to one of the spouses in case marital property was invested in the authorized capital of a corporate entity. It has been concluded that judges employ several approaches in the course of setting up the compensation to one of the spouses. Namely, that of the spouses who is not a member of a corporate entity has the right to claim the following: 1) to be compensated for the share of marital property that was invested in the authorized capital of a corporate entity; 2) to be compensated for the share in authorized capital belonging to the spouse who is a member of a corporate entity. The spouse who is not a member of a corporate entity is entitled to compensation only in case marital property was invested in the authorized capital of the corporate entity without their consent and against the interests of the family. The aforementioned will be the key criterion while deciding whether the spouse is entitled to compensation for the marital property invested in the authorized capital of a corporate entity.

Keywords: corporate rights, marital property, compensation, property value, value of the share in property.